

בין גבעון לירושלים ובין ארון למשכן

ויתחזק שלמה בן דָּוִד על מלכותו וה' אֱלֹהֵיו עִמּוֹ וַיְגַדְּלֵהוּ לְמַעַלָּה: ... וַיֵּלְכוּ שְׁלֹמֹה וְכָל הַקָּהָל עִמּוֹ לַבָּמָה אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן כִּי שָׁם הָיָה אֹהֶל מוֹעֵד הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה עֶבֶד ה' בְּמִדְבָּר: אֲבָל אָרוֹן הָאֱלֹהִים הֶעֱלָה דָּוִד מִקְרִית יַעֲרִים בְּהֵכָן לֹדָוִד כִּי נָטָה לוֹ אֹהֶל בִּירוּשָׁלַם: וּמִזֶּבֶח הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר עָשָׂה בְּצִלָּאֵל בֶּן אֹרִי בֶן חוּר שָׁם לִפְנֵי מִשְׁכַּן ה' וַיִּדְרָשׁהוּ שְׁלֹמֹה וְהַקָּהָל: וַיַּעַל שְׁלֹמֹה שָׁם עַל מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת לִפְנֵי ה' אֲשֶׁר לְאֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו עֹלוֹת אֶלֶף: בַּלִּילָה הַהוּא נִרְאָה אֱלֹהִים לְשְׁלֹמֹה וַיֹּאמֶר לוֹ שָׁאֵל מָה אֲתוֹן לֵךְ: וַיֹּאמֶר שְׁלֹמֹה לְאֱלֹהִים אֲתָה עֹשִׂיתָ עִם דָּוִד אָבִי חֶסֶד גָּדוֹל וְהַמְלִכְתָּנִי תַחְתָּיו: עָתָה חֲכָמָה וּמִדָּע תֵּן לִי וְאַצְאָה לִפְנֵי הָעָם הַזֶּה וְאַבְנֶנָּה כִּי מִי יִשְׁפֹּט אֶת עַמִּי הַזֶּה הַגָּדוֹל: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְשְׁלֹמֹה יַעַן אֲשֶׁר הֵיטָה זֹאת עִם לְבָבְךָ וְלֹא שָׁאֲלָתָ עֲשֶׂר נֶכְסִים וְכָבוֹד הַחֲכָמָה וְהַמִּדָּע נָתַן לָךְ וְעֲשֶׂר וְנֶכְסִים וְכָבוֹד אֲתוֹן לָךְ אֲשֶׁר לֹא הָיָה כֹן לְמַלְכִּים אֲשֶׁר לִפְנֶיךָ וְאַחֲרֶיךָ לֹא יִהְיֶה כֹן: וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה לַבָּמָה אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן יְרוּשָׁלַם מִלִּפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּמְלֹךְ עַל יִשְׂרָאֵל: (דברי הימים ב פרק א).¹

מסכת יומא פרק ה - כהן גדול, שלמה בגבעון, תלמיד ורב

משנה יומא פרק ה משנה א "הגיע לארון נותן את המחתה בין שני הבדים צבר את הקטורת על גבי גחלים ונתמלא כל הבית כולו עשן. יצא ובא לו בדרך בית כניסתו ומתפלל תפילה קצרה בבית החיצון ולא היה מאריך בתפילתו שלא להבעית את ישראל".

גמרא יומא נג א: "יצא ובא לו דרך כניסתו" מנא הני מילי? ² - אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: אָמַר קָרָא: "וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה לַבָּמָה אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן יְרוּשָׁלַם" (דברי הימים ב ג יא).³ וְכִי מָה עָנִין גִּבְעוֹן אֶצֶל יְרוּשָׁלַם? אֵלָּא: מְקִישׁ יְצִיאָתוֹ מִגִּבְעוֹן לְיְרוּשָׁלַם, לְבִיאָתוֹ מִיְרוּשָׁלַם לְגִבְעוֹן: מָה בִּיאָתוֹ מִיְרוּשָׁלַם לְגִבְעוֹן — פָּנָיו כְּלָפִי בָמָה, כְּדָרְךָ בִּיאָתוֹ, אֶף יְצִיאָתוֹ מִגִּבְעוֹן לְיְרוּשָׁלַם — פָּנָיו כְּלָפִי בָמָה, כְּדָרְךָ בִּיאָתוֹ.⁴

אחרית דבר

מה שמעניין בפרשה קטנה זו הוא עדיפות המזבח והמשכן בכללותו על פני ארון הקודש. שלמה לא עולה לעיר דוד לאוהל שדוד נטה שם ובו ארון הקודש להתפלל, אלא לגבעון להקריב אלף עולות. מדוע? למה מעדיף שלמה את המשכן שבגבעון, את המזבח שם, העלאת עולות וכו', על פני התועדות שקטה בהר ובאוהל דוד – את "אלף עולות" על פני "נשלמה פרים שפתנו"? מה פשר עניין זה?

לא מצאנו פרשנים ומדרשים שמתייחסים לנושא זה. מפי עוללים (נכדנו שחר אורי נ"י) שמענו את הרעיון ששלמה הלך להיכן שרוב הקהל, העם הולך. בכל הכבוד לארון הקודש, כל עוד עבודת ה' מרוכזת בקרבנות ולשם הולך כל אדם שמבקש

¹ עלייתו של שלמה על כסא המלכות אחרי דוד אביו לא הייתה סוגה בשושנים ולוותה במאבק עם אדוניה אחיו שנתמך ע"י יואב שר הצבא ואביתר הכהן. אלה ימי מלכותו הראשונים של שלמה כשהוא מחפש חיזוק משמים. והוא מוצא זאת בגבעון, מקום המשכן והמזבח שעשו משה ובני ישראל במדבר ושעמד בשילה כל ימי השופטים ושמאל. ראו רש"י על המילה הפותחת את הנושא שלנו: "ויתחזק שלמה וגומר - מפני שה' אלהיו עמו". ומלבד"ם מפרש: "יתחזק - עד עתה היה נשען על כוחו ועצתו של אביו ועתה התחזק בעצמו".

² הגמרא דנה על המשנה הנ"ל המתארת את כניסתו ויציאתו של הכהן הגדול מקודש הקדשים. שיציאתו הייתה כדרך כניסתו, היינו, הלך לאחור כשפניו אל קודש הקדשים. נראה שהדבר הוא בגדר דרך ארץ פשוט, אבל הגמרא בכל זאת, מבקשת אסמכתא מהמקרא והיא מוצאת זאת בהליכת שלמה לגבעון להקריב במזבח שהיה שם.

³ ראו במקבילה בספר מלכים א פרק ג פסוק ד: "וַיֵּלֶךְ הַמֶּלֶךְ גִּבְעוֹנָה לִזְבֹּחַ שָׁם כִּי הָיָה הַבָּמָה הַגְּדוֹלָה", אך שם לא נזכרת ירושלים לצד גבעון שזה בסיס הדרשה שלהלן, ולפיכך מעדיף הדרשן את נוסח ספר דברי הימים.

⁴ ומשם לומדים לכל אדם, כדברי הגמרא בצמוד שם: "וכן כהנים בעבודתן, ולוים בדוכנן, וישראל במעמדן, כשהן נפטרים - לא היו מחזירים פניהם והולכין, אלא מצדין פניהם והולכין, וכן תלמיד הנפטר מרבו לא יחזיר פניו וילך, אלא מצדד פניו והולך. כי הא דרבי אלעזר, כד הוה מיפטר מיניה דרבי יוחנן, כד הוה בעי רבי יוחנן לסגויי הוה גחין קאי רבי אלעזר אדוכתיה, עד דהוה מיכסי רבי יוחנן מיניה וכו' " עוד שם על תלמידים נוספים כיצד היו נפטרים מרבותיהם. ראו דברינו [כיצד נפטרים](#) בדפים המיוחדים. כאן והפעם, אנו מבקשים להתמקד בשלמה. ראו פירוש שטיינזלץ על אתר: "מה ביאתו מירושלים לגבעון בהכרח היו פניו כלפי במה, כדרך ביאתו של אדם — אף יציאתו מגבעון לירושלים היו עדיין פניו כלפי במה, כדרך ביאתו ומכאן למדים שאין מחזירים פנים מן הקודש, אלא חוזרים אחורנית". מדובר בתחילת מלכותו של שלמה, תקופה בה ארון הקודש כבר היה בירושלים, לאחר שדוד העלה אותו מבית עובד הגתי (שמואל ב פרק ו, הפטרת פרשת שמני), אך המשכן עדיין עומד בגבעון. שלמה הולך לגבעון להעלות "אלף עולות" (מלכים א פרק ג) - מן הסתם כהודיה על כינון מלכותו - ושם נגלה אליו ה'. ראו שם שהקב"ה אומר לשלמה: "שָׁאֵל מָה אֲתוֹן לֵךְ" ושלמה מבקש חכמה: "וַיִּנְתֶּנִּי לְעֶבֶדְךָ לְבָשֶׁת לְשֹׁפֵט אֶת עַמִּי לְהָבִין בֵּין טוֹב לָרָע וְכוּ' ". גבעון היא צפונית מירושלים, לפיכך פשיטא שבדרך הלוך, היו פניו של שלמה כלפי גבעון וגבו לירושלים. אך כך היה גם בדרך חזרה, כדרך שאנשים נפטרים בימינו מהכותל. (ומבית הכנסת) נראה פשיטא שלא בכל הדרך חזרה לירושלים נהג שלמה כך, אלא עד שנתכסה המזבח מהעין, כדרך שהתלמידים נפטרים מרבותיהם כנזכר שם בגמרא.

לכפר על חטאין, לשמוח ולהודות לה', לקיים מצוות עלייה לרגל שלוש פעמים בשנה, לשם גם הולך שלמה מלך ישראל. ואפשר שיש כאן גם מהלך דתי-דיפלומטי. דוד ושלמה הרי מתעתדים להפוך את ירושלים למרכז האומה. ומצפים ששבטי ישראל כולם יכבדו מהלך זה. לפיכך, מקפיד שלמה לכבד את המשכן העומד בנחלת בני יוסף. אכבדך ותכבדני.

מחלקי המים

מים אחרונים 1: הדרשן מעדיף את הנוסח של דברי הימים משום ששם נזכרות ירושלים וגבעון בסמוך (באותו פסוק). זאת ועוד, במקבילה במלכים א יש "תוספת קטנה" לסיום, שאינה בדברי הימים ויש קושי בהבנתה. ראו מלכים א ג טו, הפסוק החותם את הפרשה: "וַיִּקַּץ שְׁלֹמֹה וַהֲנִיחַ חֵלוֹם וַיָּבֹא יְרוּשָׁלַם וַיַּעֲמֵד לִפְנֵי אֲרוֹן בְּרִית אֲדֹנָי וַיַּעַל עֹלֹת וַיַּעַשׂ שְׁלָמִים וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל עַבְדּוֹ". בנוסח זה יש 'איזון' בין גבעון לירושלים, אך מה פשר הקרבת קרבנות שלא במקום המשכן? ראו מלבי"ם דברי הימים ב א יג ששואל: "שיפלא מאד אחר שהלך לגבעון להעלות עולות על מזבח הנחשת שם, ושם ראה את המראה, היה לו להקריב את קרבנותיו שם, ולא לשוב ירושלים להקריב בבמת יחיד נגד מצות התורה. לכן פירש עזרא שאז פרק את אהל מועד, שעז"א ויבא מלפני אוהל מועד, והביא את הבמה אשר בגבעון לירושלים, ושם הקריב על מזבח הנחושת או על במת יחיד (שהיה מותר אחר שנתפרק המשכן)".⁵

מים אחרונים 2: שורשיו של העימות 'ארון מול משכן' מצויים כבר בספר שמות, בעת הציווי על עשיית המשכן, בהבדל בין פרשת תרומה שם הציווי הראשון במלאכת המשכן הוא על עשיית הארון, ובין פרשת ויקהל שם משמע שתחילת הציווי הייתה על עשיית המשכן. וכבר הארכנו לדון במחלוקת זו בין משה ובצלאל (עפ"י המדרשים) בדף [ארון קודם או משכן קודם – מחלוקת משה ובצלאל](#).

⁵ במה בירושלים. בפרק הזמן של בניית בית המקדש, שבע שנים!